

На думку Т.А. Коробкової, саме асертивна поведінка вчителя є оптимальним варіантом спілкування учителя з учнями та сприяє формуванню учня як відповідальної, самостійної особистості, яка здатна вирішувати проблемні ситуації [3].

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що для розвинутої конфліктологічної компетентності майбутнього учителя важливим є усвідомлення емоцій, можливостей, цінностей. Здатність усвідомлювати, розуміти, пояснювати емоції (як свої, так і інших) та керувати ними реалізовується у межах емоційного інтелекту. Розвинений емоційний інтелект є однією із особливостей конфліктологічної компетентності учителя. Не менш визначною її особливістю є навички асертивної поведінки учителя. Асертивна поведінка є здатністю особистості задовольняти власні інтереси без шкоди для інтересів інших. Саме асертивна поведінка учителя сприяє оптимальному спілкуванню з учнями. Також до психологічних особливостей конфліктологічної компетентності ми відносимо: знання про конфлікт, його види, функції, наслідки; здатність до рефлексії та емпатії; здатність до самопізнання та самосприйняття; особистісну та соціальну зрілість.

Література

1. Бреус Ю. В. Емоційний інтелект як чинник професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій у вищих навчальних закладах: автореф. дисертації ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2015. 20 с.
2. Єрмоменко О. А. Конфліктологічні компетенції в системі «педагог-студент» // «Проблеми інженерно-педагогічної освіти». Харків, 2017, № 54-55. С. 65-71.
3. Коробкова, Т. А. Ассертивность как вид педагогической коммуникации. Н. Новгород: Изд. ВПИ, 2000. 321 с.
4. Люсин Д. В. Современные представления об эмоциональном интеллекте // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. М., 2004. С. 29-36.
5. Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов / под ред. В. А. Сластенина. 3-е изд., испр. и доп. М.: Изд. центр «Академия», 2000. 200 с.
6. Сорока І. А. Психологічна профілактика конфліктів у педагогічному колективі вищого навчального закладу: дисс. канд. психол. наук. 19.00.10. Київ. 2015. 256 с.
7. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Emotion intelligence: theory, findings, and implication // Psychological inquiry. 2004. Vol. 15, N 3. p. 197-215.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Нагорна Юлія Миколаївна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир
Науковий керівник – канд. психол. наук,
доц. Котлова Людмила Олександрівна

Поняття емоційного інтелекту було відкрито відносно нещодавно. Велика кількість науковців у своїх працях описували особливості людського інтелекту, способи його дослідження та загалом значення його у житті людини, однак, один із перших, хто зрозумів множинність форм прояву інтелекту був Говард Гарденер, який виокремив дев'ять типів інтелекту. Емоційний інтелект як психологічне явище почали ґрунтовно вивчати лише в 90-х роках минулого століття, тому вивчення даного питання є досить актуальним та вимагає подальшого дослідження.

Першими, хто намагався зрозуміти це психологічне явище, були Дж. Майер та П. Саловей. Саме вони вперше використали термін «емоційний інтелект», який, на їх думку, означає сукупність когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння та управління емоціями. Загальновідомим явищем емоційний інтелект зробив Д. Гоулман своєю працею «Emotional Intelligence». Дослідник зазначив, що загальний інтелект (IQ) тільки на 20% зумовлює успіх в житті людини, наступні ж 80% успішної соціалізації особистості залежать від інших факторів. Серед них значне місце науковець надає емоційному інтелекту, який, на його думку, сприяє особистісному зростанню, ефективності професійної діяльності та кар'єрному розвитку людини. [5]

Запропонована Д. Люсіним модель емоційного інтелекту ґрунтувалась на визначенні цього явища як здатності людини до усвідомлення, прийняття та регуляції емоційних станів і почуттів інших людей і самої себе. У внутрішньоособистісному емоційному інтелекті вчений виділив:

1) усвідомлення власних емоцій (розпізнавання емоцій, їх ідентифікація, здатність до вербалізації);

2) управління власними емоціями (здатність викликати та підтримувати бажані емоції);

3) контроль експресії (здатність контролювати прояв своїх емоцій).

До структури міжособистісного емоційного інтелекту було включено:

1) невербальне інтуїтивне розуміння чужих емоцій;

2) розуміння чужих емоцій через експресію (здатність «зчитувати» емоційну інформацію – мімічні прояви, інтонації голосу, «мову жестів» людини);

3) управління чужими емоціями (здатність викликати у інших людей бажані емоції, знижувати інтенсивність небажаних; схильність до маніпулювання іншими). [4]

Тобто, згідно з поглядами Д. Люсіна, емоційний інтелект ми можемо розуміти як вміння людини розуміти та керувати власними емоціями, а також емоціями інших людей, з якими вона взаємодіє.

Емоційний інтелект з погляду вираження його у соціальній сфері, а саме – здатності особистості до успішної адаптації та соціалізації, у теорії Р. Бар-Она визначається як сукупність найрізноманітніших здібностей, які забезпечують можливість успішно діяти в будь-яких ситуаціях. Ним було визначено 5 субкомпонентів, які характеризують структуру емоційного інтелекту:

1) саморозуміння (усвідомлення власних емоцій, впевненість у собі, самоповага, самоактуалізація);

2) комунікативний потенціал (емпатія, соціальна відповідальність);

3) власне адаптаційні здібності (вміння вирішувати проблеми, долати труднощі, емоційна лабільність);

4) антистресовий потенціал (стійкість до стресів, самоконтроль);

5) загальний настрій (оптимістичність). [5, 285]

Таким чином емоційний інтелект за Р. Бар-Оном визначається як невід'ємна складова та головний чинник успішної соціалізації людини, оскільки включає в себе вміння до самоконтролю та регулювання внутрішніми станами, а також здатність гармонійно взаємодіяти із зовнішнім світом.

Процес соціалізації є діалектичним: з одного боку суспільство впливає на людину, встановлює певні норми, правила поведінки, культурні цінності, а з іншого – індивід сприймає цей вплив, підлаштовує відповідні вимоги під власні та формує себе як окрему повноцінну особистість, що функціонує в соціумі. Згідно з моделлю міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід) особистість в результаті інтеракцій з соціумом навчається дивитися на себе очима інших, тобто думати про себе так як і про інших, а також розуміти поведінку людей. Успішність даного процесу ми пов'язуємо із рівнем емоційного інтелекту людини та бажанням до саморозвитку і самовдосконалення. [1, 180]

Сучасні дослідження доводять, що адаптаційні здібності є ваговою складовою інтелекту. Вчені вважають, що адаптація та соціалізація починаються саме з розвитку емоційного реагування, інтелектуалізації емоцій, становлення емоційно-почуттєвого досвіду. Усвідомлення цілей і бажань, бачення реальної дійсності й адекватна реакція на неї, синтез і системне мислення – це грані інтелекту, розумових здібностей, не пов'язаних з логікою, аналізом і лінійним мисленням, за які відповідає ліва півкуля. Ці функції мозку належать до емоційного інтелекту EQ, який забезпечує права півкуля. [3]

Емоційний інтелект є динамічним інтегральним психологічним утворення, що зумовлює успішність міжособистісної взаємодії, адекватну самооцінку, позитивне мислення, а також лідерські здібності, що ґрунтуються на усвідомленні значущості емоцій та вмінні ними керувати. Незважаючи на певні відмінності в підходах до виділення складових емоційного інтелекту, більшість вчених погоджуються щодо необхідності враховувати два основні аспекти: здатність до керування власними емоціями та створення сприятливої емоційної атмосфери у відношеннях з іншими людьми.

Щодо можливості розвитку рівня емоційного інтелекту в психології існують різні точки зору. Одні науковці, наприклад, Дж. Майер, вважають неможливим підвищення рівня EQ, тому що це відносна здатність, однак, збільшити емоційну компетентність через навчання цілком можливо. Їх опоненти, наприклад, Д. Гоулман, вважають що EQ можна розвивати. Аргументом на користь цього слугує той факт, що нервові клітини мозку продовжують розвиватися майже до середини життя людини. Важливо розвивати уміння виражати свої емоції, усвідомлювати їх і вміти ними керувати задля оптимізації професійної діяльності. [2]

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що на успіх соціалізації особистості впливає чимало факторів, однак ми розглянули на наш погляд один із найважливіших – емоційний інтелект. Проаналізувавши роботи різних науковців щодо вивчення емоційного інтелекту та його значення для успішної соціалізації людини, ми можемо зробити наступний висновок: соціалізація є безперервним процесом накопичення індивідом соціального досвіду, успішність даного процесу залежить від уміння особистості взаємодіяти із внутрішнім та зовнішнім світом, показником чого, є відповідний рівень емоційного інтелекту людини.

Література

1. Докаш В. І. Соціалізація особистості: соціопсихологічний контекст / В. І. Докаш, І. Л. Онуфрієва, І. Л. Рудзевич // Проблеми сучасної психології. – Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2014. – № 24. – С. 177–190.
2. Зарішняк І. М. Аналіз теоретичних підходів щодо визначення емоційного інтелекту особистості / І. М. Зарішняк // Соціально-економічний розвиток України в умовах світової фінансової нестабільності: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. уч. м. Вінниця, 9 квітня 2014 р. – Вінниця : ВННІЕ ТНЕУ, 2014. – С. 240–242.
3. Сладких І. А. Розвинутий емоційний інтелект студентів-іноземців як умова готовності до навчання / І. А. Сладких // Наука і освіта: педагогіка. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2014. – № 2. – С. 103–107.
4. Собченко О. М. Здібності у структурі емоційного інтелекту як фактор формування особистості [Текст] / О. М. Собченко // Наука. Релігія. Суспільство. – 2010. – № 4. – С. 84–87.
5. Шпак М. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень / М. Шпак // Психологія особистості. – 2011. – №1(2). – С. 282–288.

ОБРАЗ МАЙБУТНЬОГО ОЧИМА ПРАЦЮЮЧОЇ ТА НЕПРАЦЮЮЧОЇ МОЛОДІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ : ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Нацевич Віталій Юрійович
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м.Житомир.
Науковий керівник – канд. психол. наук,
доц. Портницька Наталія Федорівна.

Зростання темпів загального розвитку суспільства, швидкість включення молоді до професійної діяльності та громадського життя зумовлює зростання значимості усвідомлюваної життєвої перспективи юнаків, зокрема орієнтації на майбутнє. Це й зумовлює актуальність інтересу до змістового наповнення картини світу юнаків.

Вивчення особливостей конструювання образу майбутнього у юнацькому віці здійснено у роботах Арапової П.І., Белінської Е. П., Белугіної М.А та Берн Ш. Вони вважають, що в уявленнях про майбутнє можна побачити «потенціал особистості». На основі вивчення життєвих планів юнацтва можливе прогнозування розвитку суспільства. З іншого боку, сформоване уявлення про майбутнє може виступати критерієм особистісної та соціальної зрілості.

Однак недостатньо дослідженими залишаються особливості уявлень молоді про власні перспективи в залежності від включеності у професійну діяльність. Ми припускаємо, що непрацююча молодь більш легковажно та оптимістично ставиться до свого майбутнього ніж працююча.

Для перевірки припущення ми провели дослідження уявлень про майбутнє з юнаками 18-20 років. Вибірка становила 40 осіб, віком від 18 до 20 років, 20 студентів без досвіду роботи та 20 з досвідом роботи, 20 хлопців та 20 дівчат. Для дослідження образу майбутнього були застосовані такі методи: опитувальник часової перспективи (Ф.Зімбардо), вільний асоціативний експеримент, суб'єктивне ранжування.

Аналіз часової перспективи досліджуваних дозволяє виділити загальні тенденції сприймання часу працюючою та непрацюючою молоддю (табл.1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз сприймання часу працюючою та непрацюючою молоддю

Критерії аналізу	Працююча молодь			Непрацююча молодь		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Негативне минуле	10%	60%	30%	20%	40%	40%
Теперішнє гедоністичне	0%	60%	40%	10%	40%	50%
Майбутнє	30%	60%	10%	10%	40%	50%
Минуле позитивне	50%	20%	30%	10%	60%	30%
Теперішнє фаталістичне	0%	80%	20%	5%	60%	35%

За результатами дослідження виявлено, що молодь із досвідом роботи в цілому позитивно оцінює минуле (50% відповідей про високе позитивне ставлення та 60% - про середнє вираження негативного ставлення). Теперішнє (гедоністичне та фаталістичне) оцінюється в цілому на середньому рівні, що свідчить про невпевненість в актуальних